

РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І ПЕРСПЕКТИВИ (ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД) РОБОТИ

Стаття присвячена перспективам роботи в контексті розвитку сучасних технологій, автоматизації, розробки штучного інтелекту (ШІ). Проблематизується майбутнє людства, зайнятість і дозвілля людини, можливості самореалізації, зокрема в контексті Цілей сталого розвитку. Зазначається, що в літературі переважає погляд з позицій владних структур, менеджменту, адміністрування, економічних переваг, навіть експлуатації робочої сили. Втім визначальною має бути позиція робітника / людини як номадичної сингулярності, розкриття людського буття поза логікою виробництва і соціального контролю, коли автоматизація і розвиток ШІ створюють емансипаторні перспективи. В статті визначається соціально-економічний контекст проблеми, що пов'язаний з потенційними ризиками для майбутньої зайнятості людства, коли в певній робочій силі і праці не буде потреби. Утім зазначається, що акцентування на зайнятості або працевлаштуванні стосується не так турботи про людину, як її контролювання, а фіксація на занепокоєнні щодо безробіття ґрунтується на поєднанні етичної упередженості щодо роботи як характеристики зрілої людини зі страхом перед масами людей, що мають необмежений вільний час. Водночас сьогодні йдеться про те, що розвиток новітніх технологій / ШІ може призвести саме до звільнення людей, які освоїли професії, які не є втіленням вільної самореалізації людського буття. Розгляд перспектив роботи / безробіття з огляду на процес автоматизації дозволяє сподіватися, що техніка позбавляє людину саме від невластивого їй і спонукає розвивати нові людські якості. Утім технологічний розвиток не гарантує загального звільнення, а призводить до перепрофілювання, навчання протягом життя, хоча також надає інструменти для різних творчих практик, реалізації сингулярного бажання людини в її конкуренції зі ШІ. Застосування автоматизації, роботизації, ШІ, на нашу думку, має позбавити людей від непродуктивної, автоматичної роботи, створити нові практики для самореалізації, переорієнтувати на переважно комунікативну, емпатичну діяльність, звільнити час для ігрової діяльності, пов'язаної з дозвіллям, задоволенням.

Ключові слова: *штучний інтелект, робота, свобода, звільнення, людина.*

Розвиток сучасних технологій, впровадження автоматизації, прогрес в розробках штучного інтелекту (ШІ) викликають жваві дискусії щодо різних питань і ризиків: етичних, естетичних, соціальних, психологічних, онтологічних. Але чи не головною проблемою є майбутнє людства, зайнятості людини, професійної самореалізації. Варто зазначити, що ці проблеми внесені в «Цілі сталого розвитку», які були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку на період 2015–2030 рр., і спрямовані на визначення напрямків розвитку країн. Зокрема восьма ціль «Гідна праця та економічне зростання», що спрямована на «сприяння безперервному, всеохоплюючому і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх», «підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності» [Цілі..., 2024] вочевидь залежить від ступеню технологічного розвитку і здатності відповідно реагувати на нього в побудові людського життя.

Марк Нікрем, виконавчий директор компанії зі стратегії Accenture, підсумовуючи ставлення до розвитку ШІ переважно в цьому контексті, виділяє 5 «шкіл»: 1) антиутопісти, які пророкують, що машини поступово перемагають людей, займаючи робочі місця середньої та високої кваліфікації, що призведе до тотального безробіття й падіння доходів; 2) утопісти, які сподіваються, що досягнення ШІ сингулярності призведуть до вдосконалення людського мозку, економічного та соціального зростання; 3) технологічні

оптимісти, які вважають, що інтелектуальні технології можуть змінити роботу компаній, а стрибок продуктивності призведе до «цифрової винагороди», яка підвищить рівень життя та призведе до економічного зростання; 4) скептики продуктивності, які відзначають, що зростання продуктивності праці може бути тільки незначним через старіння населення, нерівність доходів та витрати на боротьбу зі зміною клімату; 5) оптимістичні реалісти які говорять про чергову технологічну хвилю зі зростанням продуктивності, створенням нових робочих місць, зростанням попиту на високо- та низько-кваліфікованих працівників і падіння на робітників середньої кваліфікації. Зважаючи на таку різноманітність поглядів та варіативність сценаріїв майбутнього, Нікчем підкреслює, що «бізнес-лідери повинні вжити заходів вже зараз, щоб сформувати свою робочу силу для інтелектуального підприємства, що зароджується» [Knickrehm, 2019, p. 103]. Але зрозуміло, що таке бачення цілком ідентифікується зі владними структурами, виступає з позиції менеджменту і адміністрування, виходячи з економічних важелів і зрештою експлуатації робочої сили. Утім, що можна стверджувати, якщо дивитися з позиції робітника чи людини, що аж ніяк не переймається організацією виробництва чи соціальним контролем? Що, як виходити з людської істоти, особи чи особистості як номадичної сингулярності? Або ще – хіба не варто розглядати автоматизацію і розвиток ІІІ саме з емансипаторної перспективи?

Авжеж, коли дивитись на проблему роботи, виникає амбівалентний емоційний стан: з одного боку, немає нічого кращого, як позбутись її, власне звільнитися, а з іншого – слово «безробіття» звучить як страшний вирок. Ця амбівалентність лише засвідчує непоборний розрив між принципами задоволення і реальності, а також разом соціальне супер-его Іншого, що встановлює ціннісний реєстр трудової етики і економіки самозбереження. Але амбівалентність властива і ставленню до технологічного розвитку: з одного боку, техніка, як зауважує Хосе Ортега-і-Гассет, спрямована на те, щоб позбавити людину потреб [Ortega y Gasset, 2010], і є втіленням саме людського буття, а з іншого – та ж таки людина побоюється, щоб раптом техніка не покінчила з нею. Ця амбівалентність є наслідком невизначеності, недетермінованості людської істоти, що проявляється разом і в прагненні до (само)контролю, волі до влади, і в визначальній свободі, прагненні до звільнення від усіх обмежень, в усвідомленості обмеженості людського життя і безмежності людської творчості.

Коли дивитись на соціально-економічний контекст, тоді, з одного боку, очевидно, що зі стрімким розвитком та впровадженням технологій ІІІ, з огляду на наявний досвід з автоматизації у минулому, яка призвела до масових звільнень і втрат робочих місць, наразі аж надто актуальною виглядає проблема потенційних ризиків для майбутньої зайнятості людства. Ідеться про те, що люди будуть робити, як заробляти, коли в їхній робочій силі і праці не буде потреби. Але насправді ця стурбованість стосується не так турботи про людину, як побивання щодо можливостей її контролювати, що добре засвідчує вжиток таких слів, як «зайнятість» або «працевлаштування». Бо з іншого боку, хіба не звільнення часу, хіба не звільнення від роботи покладали на розвиток техніки утоїсти, соціалісти, комуністи ще з ХІХ століття? Але не лише вони. Антрополог-анархіст Девід Гребер зауважує, що «у 1930 році Джон Мейнард Кейнс прогнозував, що до кінця століття технології настільки розвинуться, що люди з таких країн як Великобританія та США зможуть насолоджуватися 15-годинним робочим тижнем. Є всі підстави вважати, що він був правий – адже технології цілком дозволяють нам реалізувати цю утоїю» [Гребер, 2013]. Утім Гребер звертає увагу, що цього не сталося: «Технології скоріше використовують, щоб змусити нас працювати більше. А це означає, що слід було створити, по суті, безглузді робочі місця» [Ibid]. Себто технологічний прогрес співпадає зі «створенням безлічі нових професій та нових галузей економіки», більшість яких не пов'язані з виробництвом, творчістю чи турботою про людське життя. Висновок Гребера: «продуктивну працю справді вдалося автоматизувати, як і передбачалося (... робітники становлять меншу частку населення світу, ніж у минулому). Але замість того, щоб використати цю ситуацію на користь людей, дати їм можливість впроваджувати власні проекти, бачення та ідеї або ж просто отримувати задоволення від

вільного часу, ми спостерігаємо розбухання навіть не так сфери послуг, як адміністрування. Впроваджувалися цілі галузі економіки, такі як фінансові послуги чи телемаркетинг. Безпрецедентно розширювалися галузі корпоративного права, адміністрації в академічній сфері та сфері охорони здоров'я, різноманітних кадрових служб, піару» [Ibid]. Врепті-репті подібну діяльність Гребер називає паскудною / безглуздою (буквально bullshit) роботою. І з ним важко не погодитися. Хоча варто додати, що більшість цих галузей і робочих місць презентує певний тип суспільства, принаймні три його рівня: контроль, споживання, спектакль.

Отже, якщо дивитися на ситуацію з цього боку, тоді фіксація на занепокоєнні щодо безробіття ґрунтується на поєднанні етичної упередженості щодо самої роботи як характеристики дорослої / зрілої людини зі страхом перед масами людей, що мають необмежений вільний час. І цікаво, що сьогодні йдеться вже про те, що розвиток новітніх технологій і зокрема ШІ може призвести саме до звільнення людей, які освоїли менеджментні, контролюючі, аудиторні професії, які аж ніяк неможна уявити як вільну, захоплюючу самореалізацію людського буття. Але саме з цієї емансипаторної перспективи насправді варто оцінювати результати технологічного розвитку. Тобто крізь критику техніки / технології як інструменту / медіума, що її представили В. Беньямін, М. Маклуен і Ж. Бодріяр [див.: Vaudrillard, 1998, р. 56], розуміючи трансформацію від стадії серійного виробництва / репродукції до стадії моделей, що модулюють / генерують відмінності, або симулякрів, побачити перспективи сингулярності людського буття / самореалізації. І головне – поза рамками діяльності, яка за усіма визначеннями не є вільною, позаяк є стандартизованою¹.

Спершу розглянемо, як оцінюється ситуація щодо перспектив роботи / безробіття з огляду на процес автоматизації. Дослідження Оксфордського університету ще 2013 року показало, що «майже половина робочих місць у США знаходиться під загрозою автоматизації протягом наступних двадцяти років» [Frey, Osborne, 2013]. Зауважимо, що ця ситуація постійно піддається моніторингу. Навіть існує сайт, де можна дізнатися про ризики втратити роботу через автоматизацію щодо конкретних професій: WillRobotsTakeMyJob.com. Утім щодо автоматизації, здається, не може бути жодних застережень, адже вона дозволяє щонайперше звільнити людину від автоматичної, механічної роботи. Варто зауважити, що «є величезна різниця між "роботами" і "автоматизацією"», яку Кевін Кері пояснює доволі промовистим прикладом: «Колись багатьма ліфтами керували люди. У 2010-х роках в одній офісній будівлі у Вашингтоні все ще працювали оператори ліфтів. Їх не замінили людиноподібні роботи, які слухають запити пасажирів і маніпулюють важелем за допомогою механічних пальців. Їх замінила низка кнопок, які пасажир натискають самі. Багато систем автоматизації працюють саме так» [Carey, 2021]. Єдине, про що можна сумувати в подібних замінах людини кнопкою, то це втрата нагоди (не)приємного спілкування з іншою людиною, проте таке спілкування навряд може бути позбавлене ефектів відчуженості, опосередкованості послугою / роботою².

А коли звертати увагу на продуктивність, заощадження часу і ефективність виконаної роботи, роботизація і автоматизація є і бажаними, і вже необхідними. Доволі

¹ Достатньо звернути увагу на кілька визначень з «Методичних рекомендацій щодо розроблення професійних стандартів» Національного агентства кваліфікацій, щоб відчутти дух важкості й несвободи, дисциплінарності: трудова діяльність – «діяльність, сформована цілісним набором трудових функцій та необхідних для їх виконання компетентностей», професійна діяльність – «діяльність, що характеризується подібністю умов та вимог, змісту та компетентностей, необхідних для її виконання», робота (job) – «набір завдань і обов'язків, які виконує одна особа, у тому числі для роботодавця або самозайнятості», обов'язки – «обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності та т. ін., що визначаються відповідними трудовими функціями, які виконуються в межах професійної діяльності» [Методичні..., 2023, с. 18].

² Утім заміна людської робочої сили інтелектуальними технологіями може викликати соціальну напругу, коли клієнти компаній вважають, що певні завдання мають виконувати саме люди, а менеджери делегують їх машинам, що викликає новий тип конфлікту – конфлікт ролей людини і машини (human-machine trans roles conflict (HMTRC)) [див.: Modliński, Fortuna, Rożnowski, 2023].

прикметним прикладом розповсюдження використання автоматизації є компанія-оператор експрес-доставки документів, посилок та вантажів в Україні та за її межами «Нова пошта», яка запровадила використання роботів для сортування невеликих посилок [Герасименко, 2021], переваги чого продемонстрував в своїй популярній програмі Дмитро Комаров [Працює..., 2024]. Є приклади, коли автоматизація виконує і функції контролю. Відома американська компанія «Блумберг» опублікувала статтю, у якій зазначається, що «компанія [Amazon] дедалі частіше передає свої кадрові операції машинам, використовуючи програмне забезпечення не тільки для управління працівниками на своїх складах, а й для нагляду за водіями-контрактниками, незалежними компаніями з доставки і навіть за продуктивністю своїх офісних працівників» адже, на думку генерального директора Джеффа Безоса, «машини ухвалюють рішення швидше і точніше, ніж люди, що знижує витрати і дає Amazon конкурентну перевагу» [Soper, 2021]. До цього можна лише додати, що людина і не має виконувати роботу, яку може ефективно виконувати машина, якщо, звісно, вона їй – людині – не до душі. Чому б не розглядати технологічну заміну певної людської діяльності як акт культурно-історичного зняття чи процес еволюції людського виду, коли долаються / відкидаються / перевершаються певні властивості, змінюється функціонал.

Оптимістична позиція власне і полягає в тому, що «автоматизація швидше змінить робочі місця, ніж знищить їх. Машини виконуватимуть дедалі більшу частку нудних, рутинних завдань, а люди перейдуть на більш людську роботу. Коли в 1980-х і 1990-х роках було розгорнуто сотні тисяч банкоматів, кількість банківських касирів зросла, а не скоротилася, тому що скорочення витрат на робочу силу дало змогу банкам відкрити більше відділень. Тепер машини рахують гроші, а люди продають вам автокредити» [Carey, 2021]. Ерік Брінвольфссон, директор Ініціативи з цифрової економіки, та Ендрю Макафі, провідний науковий співробітник Массачусетського технологічного інституту, зауважують, що «системи машинного навчання рідко коли замінюють цілу роботу, процес або бізнес-модель. Найчастіше вони доповнюють діяльність людини, що може зробити її роботу ще більш цінною» [Brynjolfsson, McAfee, 2019, p. 20]. І цю позицію відстоюють і доводять багато тих, хто оптимістично ставиться і до технологій, і до зайнятості людини. Хоча, звісно, тут, як завжди, ідеться про певне бачення людської істоти і проєкції таких історичних понять, як людина, людяність, людське (себто гідне людини) життя. Можна навіть зауважити, що техніка позбавляє людину саме від того, чого вона має позбутися як невластивого, відчуженого, або принаймні спонукає розвивати / проєктувати (ба, навіть еволюціонувати) нові людські якості. Отже важливо, усвідомлюючи всі ризики, що пов'язані з розвитком новітніх технологій, бачити і можливості для подальшого самоствердження людини.

З можливостями автоматів / ШІ виконувати автоматичну роботу ми легко погодимся як з можливостями емансипації. Це добре як у випадку повної заміни людини в певних видах природної чи культурної діяльності, так і з точки зору допомоги їй у (чим швидшому і найлегшому) вирішенні різних завдань¹. Приміром, крім багатьох інших речей, ШІ, як наш особистий агент, незабаром буде розміщувати, знаходити, подавати заявки та навіть отримувати роботу для нас [Khan, 2024, p. 190]. Українські розробники створили помічника для бізнесу на основі ШІ, який називається Neurotrack. До переліку його функцій входять такі: реєстрація співробітників, облік відпусток і робочого часу, автоматизація служби підтримки (обробка запитів клієнтів). Компанія стверджує, що їхні послуги стануться в пригоді для інтернет-торгівлі, фінансових послуг, технічної підтримки,

¹ Керівник відділу інформаційних технологій, який (2001–2011) працював головою правління та генеральним директором Google Inc, Ерік Шмідт, зазначає, що «ШІ є таким потужним інструментом, бо дозволяє людині досягати більшого меншими зусиллями: менше часу, менше освіти, менше обладнання» [Schmidt, 2023]. До того варто додати, зауваження Ітана Молліка, одного зі найвпливовіших дослідників у галузі ШІ за версією журналу TIME, що люди винаходять різні методи полегшення та збільшення якості своєї роботи за допомогою ШІ, автоматизуючи складні та нудні частини, однак тримають свої винаходи у секреті від компанії, у якій працюють [Mollick, 2024].

медичної сфери, готельного бізнесу, освіти тощо [Neurotrack, 2024]¹. І очевидність корисності й позитивного впливу на продуктивність роботи застосунків на базі ШІ сьогодні складно заперечити, адже ми чи не скрізь маємо справу саме з ними. «Зі здешевленням обчислювальних потужностей, – як слушно зауважує Білл Гейтс, – здатність GPT висловлювати ідеї дедалі більше нагадуватиме наявність білого комірця, який може допомогти вам у виконанні різних завдань. Microsoft описує це як наявність другого пілота. Повністю інтегрований у такі продукти, як Office, штучний інтелект покращить вашу роботу, наприклад, допомагаючи писати електронні листи та керувати поштовою скринькою» [Gates, 2023].

Тож щодо цього все ще варто радше говорити про недостатній розвиток – ШІ є інструментом чи втіленням / копією інструментального розуму, що все ще лише доповнює людину. У публікації організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) зазначається, що «більша частина впливу ШІ на робочі місця, ймовірно, буде відчуватися через реорганізацію завдань у межах професії, причому деякі працівники в кінцевому підсумку доповнюватимуть свою роботу за допомогою ШІ, а не замінюватимуть її». Нові робочі місця також можуть бути створені завдяки інноваціям, уможливленим ШІ, та побічним ефектам від індустрії ШІ [Lane, Saint-Martin, 2021, p. 9, 36]. Мартін Форд відзначає, що даремно боятися абсолютної ліквідації робочих місць через розвиток штучного інтелекту та автоматизацію, адже вже зараз поширене явище контролювання працівника алгоритмами, що перетворює їх на віртуальних роботів [Ford, 2021]. Тож проблема радше в тому, що бажаного звільнення не відбудеться, а натомість прийдеться перепрофілюватися чи засвоювати нові навички, імовірно, ще навчатися (навчання протягом життя як частина роботи вже стало цінністю для сучасної людини), проходити стажування і цілком вірогідно, продовжувати виконувати нудну роботу, адже «як свідчить аналіз ринку праці в Україні та за її межами, штучний інтелект не став фактором зростання безробіття внаслідок звільнення мільйонів працівників через упровадження новітніх технологій, як прогнозували скептики. Навпаки, поширення ШІ сприяє створенню багатьох нових робочих місць і спеціальностей більш високої кваліфікації» [Шевченко, 2023, с. 66]. Такий погляд засвідчує, що ідеться про актуалізацію неавтоматичної, можливо, більш креативної чи інтелектуальної, робочої сили², а відтак і більшої вимогливості з боку працедавців, і цілком вірогідно – більшої експлуатації і самоексплуатації людини.

Але ще більш цікавою виглядає ситуація в сфері творчої діяльності, де розповсюдження технологій ШІ відбувається зі неймовірною швидкістю; програмне забезпечення для створення і обробки відео, зображень, музики постійно оновлюються і вдосконалюються. Хосе Антоніо Боуен, керівник Bowen Innovation Group L.L.C, і С. Едвард Вотсон, віце-президент з цифрових інновацій Американської асоціації коледжів та університетів (AAC&U), підсумовують: «ШІ, безумовно, вб'є деякі робочі місця в креативній індустрії: ШІ вже може створювати обкладинки для книг, виробляти анімацію, заповнювати сцени з натовпом, озвучувати, писати сценарії і змушувати Джонні Кеша співати «Barbie Girl»» [Bowen and Watson, 2024, p. 73].

Утім музика чи фільми, створені ШІ, аж ніяк не замінять цілком продукти, що створює людина, хоча ШІ може допомогти кожній людині реалізувати її *сингулярне бажання*, не витрачаючи аж надто багато часу на засвоєння вмій і навичок тієї чи тієї мистецької практики, оволодіння інструментами тощо. Адже сенс цих продуктів саме в тому, що вони створені (не важливо ким/чим) *для* людини. Ба більше, цікавою є можливість людини конкурувати, змагатися зі ШІ. І тут ідеться не лише про те, що «найкращий захист від

¹ Перелік функцій, які покладаються на ШІ, може бути доволі розлогим. Можна згадати автоматизовані системи фінансового консультування, або Robo-advisors, які впроваджуються на ринках фінансових послуг [див.: Zhu, Sallnäs Pysander, Söderberg, 2023].

² До речі, Девід Джарвіс, старший науковий керівник з досліджень у Центрі технологій, медіа та телекомунікацій Deloitte Services LP, повідомляє, що катастрофічно не вистачає таких спеціалістів, як розробники та інженери ШІ, дослідники ШІ та аналітики даних [Jarvis, 2020].

невизначеності майбутнього ринку праці – це вміння думати та адаптуватися» [Bowen and Watson, 2024, p. 45], але і про креативність людської фантазії і навіть просте бажання щось штучне / неповторюване створювати¹. Зрештою ніякий розвиток технологій не призупинив існування мистецтва живопису, а технології надали поштовх для його розвитку. Ба більше, демократизація новітніх технологій, масовий доступ до різних застосунків / інструментів дають змогу все більшій кількості людей долучатися до творчого процесу. Побожування щодо якості тієї творчості насправді дуже нагадують консервативну снобістську позицію кінця 19 століття на зразок Метью Арнольда, буцім масовізація культури призводить до анархії, що її руйнує. До речі, сама назва його книжки «Культура й анархія» (1869) засвідчує, що проблема розглядається під кутом зору контролюючої еліти, що вочевидь сьогодні все ще є пануванням капіталу. Ба більше, ця демократизація творчості може бути альтернативою тому, що Жан Бодріяр називав змовою / злочинном обраних / посвячених [Baudrillard, 2005], правила яких, хай якими вони є, втрачають свою привілейованість / примусовість, коли між творцем і споживачем не існує монополіста-медіатора, що впливає на їх думку / сприйняття.

Нарешті розвиток ШІ, крім звільнення часу для відпочинку, задоволень, інтелектуального вдосконалення, ба навіть філософування, творчості, що саме для всього цього і діє, зрештою вивільняє саме людські практики, пов'язані з комунікацією, емпатією, турботою про життя. Цікаво, що в цьому сходяться Гребер і Гейтс. Перший так і концептуалізує цю діяльність як «турботливу» працю ("caring" labor), «оскільки, зрештою, турбота складається в основному з речей, які більшість із нас найменше хотіли б, щоб їх виконувала машина» [Graeber, 2018, p. 258], більшою мірою, позаяк анархіст, покладаючись на самокооперацію людей поза державою, а другий пише: «Коли продуктивність зростає, суспільство виграє, оскільки люди звільняються для інших справ, як на роботі, так і вдома. Звісно, виникають серйозні питання щодо того, якої підтримки та перепідготовки потребуватимуть люди. Уряди повинні допомогти працівникам перейти до інших ролей. Але попит на людей, які допомагають іншим людям, ніколи не зникне. Розвиток штучного інтелекту звільнить людей для того, щоб вони могли робити те, чого ніколи не зможе робити програмне забезпечення – наприклад, викладати, доглядати за пацієнтами та підтримувати людей похилого віку» [Gates, 2023]².

Підсумовуючи, звернемо увагу саме на розстановку акцентів. Хіба не має дивувати та й напружувати, що ледь не всі переймаються зайнятістю, створенням робочих місць, а не вільним часом, не дозвіллям. Здається, що фундає це занепокоєння упередження щодо людини, яка без належних дисципліни і контролю буцім здатна хіба що на саморуйнацію. Утім саме дисциплінарні суспільства, суспільства контролю, здається, доводять зворотне, адже саме вони виробили некрополітичні практики масових експлуатації, війн, таборів тощо. Капіталістичні як і комуністичні практики формування зайнятості, примусової роботи хіба не доводять їх фундаментальної хибності? Хіба релігійні фундаменталісти, держави-терористи на зразок росії не доводять, що будь-яка схибленість на дисциплінуванні та контролі є хибною? Ймовірно, що проблему безробіття потрібно вирішувати не зайнятістю заради зайнятості, а «безумовним базовим доходом», а люди зможуть знайти себе в сингулярності, множинності самореалізацій. Застосування автоматизації, роботизації, ШІ, на нашу думку, створює низку позитивних нагод: по-перше, має позбавити людей від непродуктивної, автоматичної, нудної, «паскудної» роботи, по-друге, створити нові практики для самореалізації, для розкриття творчого потенціалу людини, по-третє, переорієнтувати на переважно комунікативну, емпатичну діяльність, по-четверте, звільнити час для ігрової діяльності, пов'язаної з

¹ Ми маємо розуміти, що «така генеративна модель, як GPT-3, має здатність відтворювати текст, документ або код того рівня складності, якмі люди розвивають роками у вищій школі», але «саме тому процес вдосконалення штучного інтелекту призведе до нового сприйняття унікальності та цінності людських можливостей» [Kissinger, Schmidt, Huttenlocher, 2021].

² Хоча варто зауважити, що технології все активніше застосовуються в секторі послуг, зокрема соціальні роботи використовуються в службах догляду за людьми похилого віку [Čaić, Mahr, Oderkerken-Schröder, 2019].

дозвіллям, задоволенням. Зрештою, чим більше свободи буде мати людина, тим вірогіднішим буде не лише її щастя, а й продуктивність її діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Baudrillard J. *Symbolic Exchange and Death*. Transl. I. H. Grant. London, New Delhi: Sage Publications, 1998. 254 p.
- Baudrillard J. *The Conspiracy of Art. Manifestos, Interviews, Essays*. Transl. A. Hodges. New York: Semiotext(e), 2005. 247 p.
- Bowen J. A., Watson C. E. *Teaching with AI: A Practical Guide to a New Era of Human Learning*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 2024. 270 p.
- Brynjolfsson E., McAfee A. The Business of Artificial Intelligence. *Artificial intelligence: the insights you need from Harvard Business Review*. Boston: Harvard Business Review, 2019. P. 3-28.
- Carey K. Do Not Be Alarmed by Wild Predictions of Robots Taking Everyone's Jobs. *Slate*. 2021. March 31. <https://slate.com/technology/2021/03/job-loss-automation-robots-predictions.html>
- Čaić M., Mahr D., Oderkerken-Schröder G. Value of social robots in services: Social cognition perspective. *Journal of Services Marketing*. 2019. 33 (4). P. 463-478. <http://dx.doi.org/10.1108/JSM-02-2018-0080>
- Ford M. *Rule of the robots: how artificial intelligence will transform everything*. New York: Basic Books, 2021. 311 p.
- Frey C. B., Osborne M. *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?* Oxford Martin Programme on Technology & Employment. Oxford Martin School, University of Oxford, September, 2013. 73 p. http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf
- Gates B. The Age of AI has begun. *Gates Notes*. 2023. Mar. 21. <https://www.gatesnotes.com/The-Age-of-AI-Has-Begun>
- Graeber D. *Bullshit Jobs: A Theory*. Penguin. 2018. 333 p.
- Jarvis D. The AI talent shortage isn't over yet. *Deloitte*. 2020. September. 30. <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/technology/ai-talent-challenges-shortage.html>
- Khan S. *Brave new words: how AI will revolutionize education (and why that's a good thing)*. London: Penguin Publishing Group, 2024. 272 p.
- Kissinger H. A., Schmidt E., Huttenlocher D. *The Age of AI and our human future*. New York: Little, Brown and Company, 2021. 272 p.
- Knickrehm M. How Will AI Change Work? Here Are Five Schools of Thought. *Artificial intelligence: the insights you need from Harvard Business Review*. Boston: Harvard Business Review, 2019. P. 99-108.
- Lane M., Saint-Martin A. The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far? OECD Social, Employment and Migration Working Papers. №. 256. 2021. 60 p. <https://dx.doi.org/10.1787/7c895724-en>
- Modliński A., Fortuna P., Roźnowski B. Human-machine trans roles conflict in the organization: How sensitive are customers to intelligent robots replacing the human workforce? *International Journal of Consumer Studies*. 2023. 47 (1). P. 100-117. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12811>
- Mollick E. *Co-intelligence: living and working with AI*. Penguin Publishing Group, 2024. 256 p.
- Neurotrack. *Впроваджуємо та розробляємо індивідуальні рішення на базі штучного інтелекту для бізнесу*. <https://neurotrack.tech/>
- Ortega y Gasset J. Man the Technician. / Transl. H. Weyl. *Technology and Values: Essential Readings*. / Edited by Craig Hanks. New York: John Wiley and Sons, 2010. P. 114-121.
- Schmidt E. This is how AI will transform the way science gets done. *MIT. Technology review*. 2023. July, 5. <https://www.technologyreview.com/2023/07/05/1075865/eric-schmidt-ai-will-transform-science/>

Soper S. Fired by Bot at Amazon: «It's You Against the Machine». *Bloomberg*. 2021. 28.06. <https://www.bloomberg.com/news/features/2021-06-28/fired-by-bot-amazon-turns-to-machine-managers-and-workers-are-losing-out?sref=l3J6d079>

Zhu H., Sallnäs Pysander E.-L., Söderberg I.-L. Not transparent and incomprehensible: A qualitative user study of an AI-empowered financial advisory system. *Data and Information Management*. 2023. 7 (3) P. 1-12., <https://doi.org/10.1016/j.dim.2023.100041>.

Герасименко В. На "Новій пошті" з'явилися перші роботи: як вони виглядають і що роблять. *УНІАН*. 2021. 29.11. <https://www.unian.ua/science/na-noviy-poshti-z-yavilisya-pershi-roboti-yak-voni-viglyadayut-i-shcho-roblyat-video-novini-11625610.html>

Гребер Д. Про феномен паскудної роботи. *Суспільне / Commons*. 27.09.2013. <https://commons.com.ua/uk/pro-fenomen-paskudnoyi-roboti/>

Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів. Київ: Національне агентство кваліфікацій, 2023. <https://nqa.gov.ua/uploads/multiple-input/63d3be768f7b1.pdf>

Цілі сталого розвитку в Україні. <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/decent-work-and-economic-growth>

Шевченко А. І. (заг. ред.) *Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія*. Київ: ІППШ, 2023. 305 с. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023

Працює понад 50 роботів у автоматизованому терміналі служби доставки! *Світ навиворіт*. 28 бер. 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=8DRI86pSXIc>

Храброва Вероніка Дмитрівна

аспірантка, філософський факультет

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

E-mail: khrabrova1712@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0618-4559>

Стаття надійшла до редакції: 20.08.2024

Схвалено до друку: 22.10.2024

DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PROSPECTS (EMANCIPATION FROM) JOB

Khrabrova Veronica D.

PhD Student, Faculty of Philosophy

V. N. Karazin Kharkiv National University

4, Maidan Svobody, Kharkiv, Ukraine

E-mail: khrabrova1712@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0618-4559>

ABSTRACT

This article is dedicated to the prospects of the job in the context of the development of contemporary technologies, automation, and the development of artificial intelligence (AI). The future of humanity, human employment and leisure, and opportunities for self-realization, particularly in the context of the Sustainable Development Goals, are problematized. It is noted that the view from the positions of power structures, management, administration, economic advantages, and even the exploitation of labor prevails in the literature. However, the position of the worker / person as a nomadic singularity should be decisive, revealing human existence beyond the logic of production and social control, when automation and the development of AI create emancipatory prospects. The article defines the socio-economic context of the problem, which is associated with potential risks to the future employment of humanity when there will be no need for certain labor and work force. However, it is noted that the emphasis on employment or job placement concerns not so much the concern for a person as their control, and the fixation on concerns about unemployment is based on a combination of ethical prejudice regarding the job as a characteristic of a mature person with a fear of masses of people who

have unlimited free time. At the same time, today it is said that the development of the latest technologies / AI can lead precisely to the dismissal of people who have mastered professions that are not the embodiment of the free self-realization of human existence. Consideration of the prospects of job / unemployment in view of the automation process allows us to hope that technology deprives a person of what is not inherent in them and encourages the development of new human qualities. However, technological development does not guarantee general liberation, but leads to retraining, lifelong learning, although it also provides tools for various creative practices, the realization of a person's singular desire in their competition with AI. The use of automation, robotics, and AI, in our opinion, should rid people of unproductive, automatic work, create new practices for self-realization, reorient them to predominantly communicative, empathic activity, and free up time for play activities related to leisure and pleasure.

Keywords: *artificial intelligence, job, freedom, liberation, human.*

REFERENCES

- Baudrillard, J. (1998). *Symbolic Exchange and Death*. Transl. I. H. Grant. London, New Delhi: Sage Publications.
- Baudrillard, J. (2005). *The Conspiracy of Art. Manifestos, Interviews, Essays*. Transl. A. Hodges. New York: Semiotext(e).
- Bowen, J. A., Watson, C. E. (2024). *Teaching with AI: A Practical Guide to a New Era of Human Learning*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Brynjolfsson, E., McAfee, A. (2019). The Business of Artificial Intelligence. *Artificial intelligence: the insights you need from Harvard Business Review*. Boston: Harvard Business Review, pp. 3-28.
- Carey, K. (2021). Do Not Be Alarmed by Wild Predictions of Robots Taking Everyone's Jobs. *Slate*. March 31. <https://slate.com/technology/2021/03/job-loss-automation-robots-predictions.html>
- Čaić M., Mahr D., Oderkerken-Schröder G. (2019). Value of social robots in services: Social cognition perspective. *Journal of Services Marketing*, 33 (4), 463-478. <http://dx.doi.org/10.1108/JSM-02-2018-0080>
- Ford, M. (2021). *Rule of the robots: how artificial intelligence will transform everything*. New York: Basic Books.
- Frey, C. B., Osborne, M. (2013). *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?* Oxford Martin Programme on Technology & Employment. Oxford Martin School, University of Oxford, September. http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf
- Gates, B. (2023). The Age of AI has begun. *Gates Notes*. Mar. 21. <https://www.gatesnotes.com/The-Age-of-AI-Has-Begun>
- Graeber, D. (2018). *Bullshit Jobs: A Theory*. Penguin.
- Jarvis, D. (2020). The AI talent shortage isn't over yet. *Deloitte*. September. 30. <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/technology/ai-talent-challenges-shortage.html>
- Khan, S. (2024). *Brave new words: how AI will revolutionize education (and why that's a good thing)*. London: Penguin Publishing Group.
- Kissinger, H. A., Schmidt, E., Huttenlocher, D. (2021). *The Age of AI and our human future*. New York: Little, Brown and Company.
- Knickrehm, M. (2019). How Will AI Change Work? Here Are Five Schools of Thought. *Artificial intelligence: the insights you need from Harvard Business Review*. Boston: Harvard Business Review, pp. 99-108.
- Lane, M., Saint-Martin, A. (2021). The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far? OECD Social, Employment and Migration Working Papers. No. 256. <https://dx.doi.org/10.1787/7c895724-en>
- Modliński A., Fortuna P., Roźnowski B. (2023). Human-machine trans roles conflict in the organization: How sensitive are customers to intelligent robots replacing the human workforce? *International Journal of Consumer Studies*, 47 (1), 100-117. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12811>
- Mollick, E. (2024). *Co-intelligence: living and working with AI*. Penguin Publishing Group.

- Neurotrack. (2024). *We implement and develop individual solutions based on artificial intelligence for business*. <https://neurotrack.tech/> (accessed on 11.08.2024) (In Ukrainian).
- Ortega y Gasset, J. (2010). *Man the Technician*. / Transl. H. Weyl. *Technology and Values: Essential Readings*. / Edited by Craig Hanks. New York: John Wiley and Sons, pp. 114-121.
- Schmidt, E. (2023). This is how AI will transform the way science gets done. *MIT. Technology review*. July, 5. <https://www.technologyreview.com/2023/07/05/1075865/eric-schmidt-ai-will-transform-science/>
- Soper, S. (2021). Fired by Bot at Amazon: «It's You Against the Machine». *Bloomberg*, 28.06. <https://www.bloomberg.com/news/features/2021-06-28/fired-by-bot-amazon-turns-to-machine-managers-and-workers-are-losing-out?sref=l3J6d079>
- Zhu H., Sallnäs Pysander E.-L., Söderberg I.-L. (2023). Not transparent and incomprehensible: A qualitative user study of an AI-empowered financial advisory system. *Data and Information Management*, 7 (3), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.dim.2023.100041>
- Herasimenko, V. (2021). The first robots appeared at Nova Poshta: what they look like and what they do. *UNLAN*, 29.11. <https://www.unian.ua/science/na-noviy-poshti-z-yavilisya-pershi-roboti-yak-voni-viglyadayut-i-shcho-roblyat-video-novini-11625610.html> (In Ukrainian).
- Graeber, D. (2013). On the phenomenon of Bullshit Jobs. *Commons*, 27.09. <https://commons.com.ua/uk/pro-fenomen-paskudnoyi-roboti/> (In Ukrainian).
- Methodological recommendations for the development of professional standards*. (2023). Kyiv: National Qualifications Agency. <https://nqa.gov.ua/uploads/multiple-input/63d3be768f7b1.pdf> (In Ukrainian).
- Sustainable Development Goals in Ukraine*. (2024). <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/decent-work-and-economic-growth> (accessed on 11.08.2024). (In Ukrainian).
- Shevchenko, A. I. (General Edit.) (2023). *Strategy for Artificial Intelligence Development in Ukraine*. Kyiv: ІІІІІ. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023. (In Ukrainian).
- Over 50 robots work in an automated delivery service terminal! (2024). *The World Inside Out*. Mar 28. <https://www.youtube.com/watch?v=8DRI86pSX1c>

Article arrived: 20.08.2024

Accepted: 22.10.2024

Як цитувати: Храброва, В. (2024). РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І ПЕРСПЕКТИВИ (ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД) РОБОТИ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, (71), 71-80. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2024-71-6>

In cites: Khrabrova, V. (2024). DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PROSPECTS (EMANCIPATION FROM) JOB. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, (71), 71-80. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2024-71-6> [In Ukrainian]